

ספרות עברית וכללית על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון: רומאן ונובלה
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: דרמה
פרק רביעי: שירה (שירת ביאליק, שירת אורי צבי גרינברג, שירת ימי הביניים,
שירת לאה גולדברג)

הפרק הראשון (רומאן ונובלה – 32 נקודות) הוא חובה.
משלישת הפרקים השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 34 נקודות).

- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות
ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרנטיים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרנטיים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.
(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיפוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיפוטה" בראש כל עמוד טיפוטה. רישום טיפוטה כלשהו על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון – רומאן ונובלה

שים לב: פרק זה הוא חובה.
ענה על אחת מן השאלות 1-4 (32 נקודות).

שים לב: על שאלות 1-2 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 3.

1. באמצעות תיאור חייהם האישיים של בני אדם, המתרחשים בזמן ובמקום מסוימים, יצירות ספרות מעלות שאלות על חיי האדם בכלל (למשל שאלות של זהות, שאלות של ערכים ושל מוסר).
הסבר והדגם קביעה זו. בסס את דבריך על עלילת הרומאן או הנובלה שלמדתי, על הדמויות ועל היחסים ביניהן.
2. א. תאר שניים מן האירועים המרכזיים ברומאן או בנובלה שלמדתי, וכתוב באיזה שלב בעלילה אירועים אלה מתרחשים. כיצד אירועים אלה משפיעים על המשך העלילה? נמק והדגם את דבריך. (20 נקודות)
ב. כיצד בא ליד ביטוי באחד מן האירועים שכתבת עליהם בסעיף א קונפליקט מרכזי או בעיה העולים ביצירה?
הסבר והדגם את דבריך. (12 נקודות)
3. שים לב: על שאלה 3 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.
סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, אנה קארנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר
הסבר כיצד המשפחה או היעדר המשפחה משפיעים על ההתנהגות של הדמויות המרכזיות, על מצבה הנפשי ועל גורלה. בסס את דבריך על שתי דוגמאות מן הרומאן.
/המשך בעמוד 3/

4. אל תיגע בזמיר / נל הרפר לי

מה הם הערכים המוצגים ברומאן באמצעות נקודת המבט של סקאוט? הסבר כיצד הערכים האלה באים לידי ביטוי בשניים מן האירועים ברומאן.
מהי הביקורת המשתמעת מתיאור אירועים אלה? הסבר והדגם את דבריך.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 5-9 (לכל שאלה – 17 נקודות).

סיפורים מאת עגנון (בלי הסיפור "הסיף")

5. בסיפורים רבים מאת עגנון מתואר פגם באופי של הדמות המרכזית ו/או מכשול בחייה.
- א. תאר את הפגם באופי של הדמות המרכזית ביצירה מאת עגנון שלמדת, ו/או את המכשול בחייה. (7 נקודות)
- ב. הסבר אם הדמות המרכזית מודעת לפגם או למכשול בחייה בשלבים שונים ביצירה, וכיצד היא מתמודדת עם פגם או מכשול זה. הדגם את דבריך. (10 נקודות)

סיפורים עבריים (בלי סיפורי עגנון), סיפורים מתורגמים (בלי הסיפור "רעידת אדמה בצ'ילה")

6. תאר קשרים בין הדמות המרכזית בסיפור שלמדת ובין דמות אחרת (או בין דמויות אחרות בסיפור), והסבר את תרומתם להבנת משמעות הסיפור.

הסיף / ש"י עגנון

7. העבודה בגן וקבורת הסיף מעידות על הלך הרוח של המספר.
- הסבר והדגם קביעה זו.
- תאר את התוצאות של קבורת הסיף בגן, והסבר את תרומתן לבניית משמעות הסיפור.

רעידת אדמה בצ'ילה / היינריך פון קלייסט

8. הסבר והדגם כיצד באים לידי ביטוי בסיפור זה גילויים של רוע ואכזריות מצד אחד וגילויים של הקרבה ואצילות נפש מצד אחר.
- מהי התרומה של גילויים אלה לבניית משמעות הנובלה? נמק והדגם את דבריך.

9. סיפור שלא נלמד

לפניך שני סיפורים קצרצרים מאת אלכס אפשטיין,* קרא אותם וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

מפתח נוסף

לאיש אחד היה סוד: הוא היה משכפל את המפתח לדירתו. לפחות פעם בשבוע. בגיל חמישים כבר היו לו מאות מפתחות. הוא החביא אותם בספרים, במעילים, במקפאי. בחלומותיו אף בלע אחדים מהם. בוקר אחד, כשיצא לחנות השכפול, פגש בחדר המדרגות את השכנה ממול. היא סיפרה שהיא נוסעת לקנדה, לבקר את בתה, ושאלה אם יהיה מוכן להשקות את הצמחים שלה. הוא כל כך הופתע שמיד ענה, "בשום פנים ואופן לא! כלומר, בשמחה". היא הבטיחה לעבור בערב ולתת לו את המפתח הרזרבי לדירתה. וכך היה. באותו לילה, במיטתו, מאושר כמו בפעם הראשונה, הוא הניח את המפתח שלה על הכרית השנייה.

אושר מסוים

זו אגדה קצרצרה על זוג אחד שהכרתי. הם כה התרחקו זה מזה, עד שערב אחד, רק כדי להגיע מהסלון לחדר השינה, היא הפעילה אפליקציית ניווט. ובפעם אחרת הם התכתבו באתר היכרויות וקבעו להיפגש בחצות, במרפסת. וכבר קרה שנתקלו זה בזו לפנות בוקר, בחדר הילדים, ועמדו שם ביחד כמה רגעים, בלי סיבה מיוחדת, מחזיקים ידיים.

א. הסבר כיצד הניכור והבדידות של הדמויות המרכזיות בסיפור "מפתח נוסף" ובסיפור "אושר מסוים" מעוצבים בכל אחד מן הסיפורים.

(11 נקודות)

ב. האם לדעתך בסיפורים יש תקווה להפגת הניכור והבדידות? הסבר והדגם את דבריך. בתשובתך התייחס גם לשמותיהם של הסיפורים. (6 נקודות)

* אלכס אפשטיין – סופר ישראלי, יליד ברית המועצות, 1971. זוכה פרס ראש הממשלה לסופרים עבריים (2003 ו-2016). מספריו: **אהבתו של מטפס ההרים** (1999), **לקסם הבא אזדקק לכנפיים** (2012), **יד ראשונה מסופר** (2014).

פרק שלישי – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 10-13 (34 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"; טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר"

"מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

10. מתח וחשש מפני הצפוי לקרות בונים את חוויית הקריאה בטרגדיות רבות. הסבר והדגם קביעה זו על פי הטרגדיה שלמדת, וכתוב אילו רגשות מעורר בקוראים סיום הטרגדיה.
11. מצב של קלקול ושיבוש הסדר התקין ומאמצי תיקון והשבת הסדר על כנו הם שלבים בעלילת הטרגדיה. תאר שלבים אלה בעלילת הטרגדיה שלמדת, והסבר את תוצאותיהם.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

12. במחזות מודרניים רבים הדמות המרכזית סובלת מבידודות, אף על פי שהיא שייכת למערכת משפחתית או חברתית. תאר את הסיבות לבידודות של דמות מרכזית במחזה המודרני שלמדת, והסבר כיצד היא מתמודדת עם בידדותה.
13. רגשות עזים כמו אהבה, שנאה, קנאה ונקמה מניעים את העלילה של מחזות רבים. מהו הרגש (או הרגשות) המניע את המחזה המודרני שלמדת? הסבר והדגם את דבריך על פי שתי סצנות מן המחזה.

פרק רביעי — שירה

(שירת ביאליק, שירת אורי צבי גרינברג, שירת ימי הביניים, שירת לאה גולדברג)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 14-27:
על שאלה אחת משירת ביאליק או על שאלה אחת משירת אורי צבי גרינברג
(שאלות 14-20),
ועל שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת לאה גולדברג (שאלות 21-27)
(לכל שאלה — 17 נקודות).

ענה על אחת מן השאלות 14-20.

שירת ביאליק

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא זכיתי באור מן ההפקר / חיים נחמן ביאליק

לא זכיתי באור מן ההפקר,
אף לא-בא לי בירשה מאבי,
כי מסלעי וצורי נקרתי
ונצבתי מלכבי.

ניצוץ אחד בצור לבי מסתתר,
ניצוץ קטן — אך כלו שלי הוא,
לא שאלתי מאיש, לא ננבתי —
כי ממני ובי הוא.

נתחת פטיש צרותי הגדולות
כי יתפוצץ לכבי, צור-עזי,
זה הניצוץ עף, נתז אל-עיני,
ומעיני — לתרתי.

ומחרתי יתמלט ללכבכם,
ובאור אשכם הצתי, יתעלם
ואנכי בחלבי ובדמי
את-הבערה אשלם.

תאר את מוטיב הלב בשיר, והסבר את התרומה של מוטיב זה לבניית משמעות השיר.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

חוזה, לך ברח / חיים נחמן ביאליק

„לך ברח?“ – לא-יברח איש כמוני!
הלוך בלאט למדני בקרי,
גם דבר פן לא-למדה לשוני
ויקחדם כבד ופל דברי.

ואם-פחי תם לריק – לא-פשעי,
חטאתכם היא ושאו העון!
לא-מצא תחתיו סדן פטישי,
קרדמי בא בעץ רקבון.

אין דברי! אשלים עם-גורלי:
את-פלי אקשר לחגורתי,
ושכיר היום בלי שכר פעלי
אשובה לי בלאט כשבאתי.

אל-נוי אשוב ואל-עמקיו
ואכרת ברית עם שקמי נער;
ואתם – אתם מסוס ורקב
ומחר ישא כלכם סער.

א. האם לדעתך שיר זה הוא שיר מתאה? הסבר והדגם את דבריך. (12 נקודות)

ב. האם לדעתך היחסים המתוארים בשיר בין הדובר ובין החברה יכולים להיות רלוונטיים גם

ליחסים בין מנהיג ובין ציבור בימינו? נמק והדגם את דבריך. (5 נקודות)

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ואם - ישאל המלאך / חיים נחמן ביאליק

בית 3 „לא, כי נשרה על-דף גמרא קדושה.
גמרא היתה לזקני שעירת גוילים ומעוכה,
ובכרסה - שתי שערות של-זקנו הלכו,
חוטי ציציות פסולות של-טליתו הקטנה
וסמנים של-הרבה טפות חלב ושענה,
ובגמרא הזאת, במעי אותיות מתות
בדד פרפרה נשמתי.”

- ותחנק? -

בית 4 „לא, פרפרה ותשורר, מלאכי!
באותיות המתות שירי חיים הקרו,
ובארון ספרי זקני מתי עולם נודעו.
שונים היו השירים: על-עב קטנה ובהירה,
עלי קרן הזנב ועלי דמעה מזהירה,
עלי ציציות פסולות ועלי טפות של-שענה -
אף שיר אחד לא ידעה - שיר עלומים ואהבה.
ותכל לצאת, ותהמה, ולא-מצאה תנחומין,
ותתעלה עד-כלותה, ויהי צר-לה עד-מות.
פעם אחת פקדתי את-גמרותי הבלה -
והנה פרחה מתוכה נשמתי.”

בית 5 נעדין היא טסה ומשוטטת בעולם,
משוטטת ותועה ואינה מוצאת תנחומין;
ובלילות הצנועים שבתחלת כל-חדש,
בהתפלל העולם עלי פנימת הלכנה,
היא מתרפקה בכנפה עלי שער האהבה,
מתרפקת, דופקת ובוכיה בחשאי,
ומתפללה על-האהבה.”

בית 1 בני, נשמתך איך? -
„שוט בעולם, בקשנה, מלאכי!
יש בעולם כפר שאגון, מקף חומת יערים,
ולכפר רקיע תכלת, בלי מצרים רקיע,
ולרקיע התכלת בת-יחידה באמצע:
עב יחידה, לבנה וקטנה.
ובצהרי יום קיץ בדד שחק-שם ילד,
ילד צוב לנפשו, רך ויחיד וחולם -
ואני הוא הילד, מלאכי.
פעם אחת התעלה כל-העולם וישתק,
ישתי ציני הילד השמימה נמשכו,
ויראנה, היחידה, הזכה, הברורה,
ונפשו יצאה כראותו, כצאת יונה משוכה,
אל העב הנחמדה.”

- ותמוג? -

בית 2 „גם-שמש יש בעולם, מלאכי!
את-נשמתי הצילה קרן פז ותמניה,
ועל-פנפי הזהר ימים רבים פונה
כצפרת לבנה;
פעם רכבה בפקר על-גב קרן הזנב,
הלוח הלכה לבקש פנינת טל בין הדשאים,
ודמעה זכה ותמה או על-לחי רעדה,
ותודעו קרן ונשמתי צנחה -
ותשמקע בדמעה.”

- ותיבש? -

תאר את עולמו הפנימי של המשורר על פי בית 4 ועל פי בית 5 בשיר.

הסבר שניים מן האמצעים הרטוריים שבאמצעותם עולם זה מעוצב בשיר.

שירת אורי צבי גרינברג

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר נס השיר / אורי צבי גרינברג

כל שיר אִמְתִּי – הוא נִס:

הוא פְּתִיחַת הַשְּׁעָר וְהַפְּשֻׁלַת הַוַּיִלּוֹן:

מְשִׁיב רִיחוֹת הַנִּיחוּחַ מִן הַשָּׂדֶה הָאָבוֹד:

מֵאֲבִי הַנַּחַל וּמִנְפֶּשׁ הַבְּאֵר וְהַקִּילּוֹן:

לְשֵׁם עֲפוֹת צְפָרִים בְּעֵינַיִם סְגוּרוֹת:

כִּנֵּף לְמִטָּה וְכִנֵּף לְרוּם – –

הַיְלָדוֹת הַיָּא מֵעֶבֶר מִזֶּה שֶׁל הַתְּהוֹם:

הַשְּׂמֶשׁ עוֹלָה שֶׁם כָּלֵב הַלְּבָבוֹת הַקּוֹרְנִים

בְּשִׁאֲגַת כְּסוּפָם לְמַעְלָה מִן חֵלוֹם.

אֲנִי מִמְשֵׁשׁ אֶת הָעֲנַפִּים וְגִזְעֵי הָעֵצִים הַחֲמִים

אֶת הַרְגָּלִים הַדְּקוֹת שֶׁל אֵילוֹת הַשָּׂדֶה

וְאֶת גּוֹפָן,

וְאֶחָרִי צְפוֹר מְדַדְּה־שֵׁם גַּם אֲנִי מְדַדָּה.

הָאֵם אֵינְנָה, לֹא אָדַע מְקוֹם עֲפָרָה

אֶדְ טְבוּעָה הַיָּא בְּמַהוּתִי בְּכֶסֶף שִׁיבְתָה וְתַמַּת הַנְּעִרָה.

וְשִׁיר הָעֵרֶשׁ עַל גְּדֵי הַזֶּהָב

שְׁנִסַּע לְסַחַר מְגָדִים

צְמוּקִים וְשִׁקְדִים וְוַרְדִים

הוֹמָה בְּלֵב כְּכַנְרֵת־נְגוּנָיו שֶׁל הָאֵב.

אֲנִי אוֹהֵב הַמְּאֻכְלִים וְהַבְּשָׂמִים שֶׁהוּא אֹהֵב

וְכוֹאֵב כְּאֵב גְּלוּת הַשְּׂכִינָה אֲשֶׁר הוּא כְּאֵב.

כיצד באות לידי ביטוי בשיר כולו "פתיחת השער והפשלת הווילון" (בית ראשון)? הסבר והדגם את

דבריך.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריה.

שיר אמי והנחל / אורי צבי גרינברג

ואולי אל הנחל ההוא מימי הנערות
 השוטף פי סדנו של העץ הפרות
 המלחך את גדרות הזרדים החומים
 של גני הפרות שם, תבוא הנערה
 אדמת השער, היא אמי.. דמדומים.
 ותפשט בגדיה ובכתנת משיה
 תרד שם בנחל, אראנה שוחה:
 אלהית היא במים נאוה בכחה!
 דומיה וניחוח פרות מסביב.
 ואני עוד אינני ביקום ואבי
 עודו עלם בנוף בית אמו ואביו.

והנה היא עולה מן הנחל.. אמי:
 הנערה הברה אדמת השער
 בלבנת הבתולים בכתנת משיה
 ואין היא רואה את בנה המבגר
 העומד ורואה את אמו בעולם
 ונערה היא בטרם-עתאם, באשיה
 נוגה ראשה בערב יום אל גדרות
 הזרדים החומים
 של גני הפרות,
 שנוספה על מתקם מתיקות דמדומים..

הה הכסיף זה הראש והשלג זה הראש
 עדי שנקפש בדמו בעפר
 שנשפך בידי גוי גרמני באכזר.
 והבן לא שלם ואת הבור לא תפר.

הצבעים הם מוטיב מרכזי בשיר זה.

תאר כיצד בא לידי ביטוי מוטיב זה בשיר, והסבר את תרומת המוטיב לבניית משמעות השיר.

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

תפלה אחרונה / אורי צבי גרינברג

הִרְפִּינֵנוּ, אִם רְצוֹנְךָ בְּכֹד, בְּאִשְׁרֵי תִכְף אֵילָנוֹת
בְּכֹד הַבְּרָכָה הַמְתוּקָה מִתְמוּז עַד תְּשׁוּרֵי,
כִּי גַם אָנוּ עֲצִיף עִם יְבוּל הַיְגוּנִים הַכְּבֹד;
אֵךְ אַל נָא תַעֲקֹרְנוּ מִשְׁרָשׁ זֹה הָאֲדָמָה,
כִּי בְחַרְנוּ לְהִיּוֹת בָּהּ כְּמוֹ שְׂשֵׁת־לֶת אֹתָנוּ
בְּעִגּוּל הַיָּמִים וְהַלֵּילוֹת.

אִם גִּזְרֵהּ הוּא מִפִּיךָ: בַּל יִגַע מִצְחָנוּ בְּגַבְהוֹת
וְלֹא יַעֲפִיל עַל שְׁלֵבִים בְּסֶלֶם הַזָּהָב בְּחִזּוֹן –
תִּנְנֵנוּ וְנִכְרָה בְּרִית עִם אֲדָמְתְּךָ הַחַיָּה
בְּעִמְקֵי הָאָדָם הַיָּפָה,
וּבְלוּחַ תִּיַּיְנוּ מִחַה שְׁלוֹשׁ אוֹתִיּוֹת: מָוֶת.

הסבר מהי הבקשה שהדובר בשיר מבקש מן האל, והדגם את דבריך.

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אליהו הנביא / אורי צבי גרינברג

בית 1	..שְׁשָׁה מְלִיוֹנִים כּוֹסוֹת אֱלִיהוּ בְּדָם תַּחַת יַיִן.
שְׁשָׁה מְלִיוֹנִים בְּגִיחֵרֶיךָ, כִּי הִנֵּם בַּמַּתִּים.	בית 7	הֵם הָיוּ סִבְלָנִים וְרָצוּ לַחֲפוֹת לּוֹ,
אֲבָל הַגּוֹזִיִּים לֹא נִתְּנוּ לַחֲפוֹת.
בית 2	לֹא יָבוֹא אֱלִיהוּ לְפָקֵד נוֹיָהֶם,
שֵׁם יוֹשְׁבֵי הַמְרָצְחִים;
וְיָדוּ לֹא תִגַּע בְּכַפּוֹת הַמְּנַעוּל.	בית 8	הוּא נִשְׁאָר עַל קִבְרָם: הַיְהוּדִי הַיַּחֲדִיד
לְבַלְתִּי מְרֵמָה.. כְּאִמְרַת הַגּוֹזִיִּים,
כִּי אֵינְנוּ גּוֹף חַי מִבְּשָׂר וּמֵדָם.
בית 3	לֹא יָבוֹא אֱלִיהוּ לְטַעַם מַכּוֹסוֹת
בְּהֵן דָּם תַּחַת יַיִ"ש לְסַעוּדַת הַגּוֹזִיִּים.	בית 9	שֵׁם יֵשֵׁב לוֹ בְּדָד, שֵׁם יֵשֵׁב לוֹ יָדָם
יוֹמָם וְלַיִל בְּאֲבָלוֹ סְחוּר סְחוּר,
חֲרָף וְקִיץ, גֶּשֶׁם וּכְפֹר.
בית 4	יֵרַח שֶׁל פֶּסַח וּשְׂדֵה כּוֹכְבִים..
דּוּמְיָה, דּוּמְיָהוּ — —	בית 10	לֹא יִקְצֹף עָלָיו גּוֹי, לֹא יִנְבַח עָלָיו כְּלָב,
כִּי אֵינְנוּ גּוֹף חַי מִבְּשָׂר וּמֵדָם.
בית 5	אֲפֵלוּ בַחֲלוּם לֹא אֶקְלַע אֱלִיהוּ!
צְרִיד לַעֲבֹר יָם אֲפֵלוּ בַחֲלוּם — —	בית 11	הוּא רוּחַנוּ בְּלִבָּד, הוּא הַדְּוִי לֹא דְמוּת,
תַּחֲתֵיו גּוֹלְלִים: מְרַחֲקִים-מְרַחֲקִים
וְזַעֲמִים חֲנוּקִים:
בית 6	הוּא נִשְׁאָר עַל קִבְרוֹתֵי-הַיְהוּדִים בְּכֹאֲבָם:
הֵם אֶהְבוּהוּ וְהוּא אֶהָבָם.	בית 12	כִּי לֹא תִנְחוּמִים
כִּי לֹא שְׁלוּמִים — —

הסבר והדגם כיצד אבֵל ואובדן באים לידי ביטוי בשיר זה.

ענה על אחת מן השאלות 21-27.

שירת ימי הביניים

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים פנערת ננערו!
 הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
 והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
 דאי כדרור למצא דרור ממעליך / ומתולדות ימים כימים יסערו.
 היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב יי נהרו!

- א. בכל בתי השיר מופיעים פעלים בלשון ציווי (דעי, קומי, צאי וכדומה).
 הסבר את התפקיד של פועלי הציווי בשיר ואת תרומתם לבניית משמעותו. (11 נקודות)
- ב. הסבר והדגם על פי השיר שניים מן המושגים האלה: צימוד, שיבוץ, רשות לנשמת.
 (6 נקודות)

22. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

שחי לאל / שלמה אבן-גבירול

שחי לאל, יחידה החכמה, / ורוצי לעבד אותו באימה.
 לעולמך פני לילה ויומך, / ולמה תרדפי הבל ולמה?
 משולה את בחייתך לאל חי, / אשר נעלם כמו את נעלמה.
 הלא אם יוצרך טהור ונקי – / דעי כי כן טהורה את ותמה.
 חסין ישא שחקים על זרועו – / כמו תשאי גויה נאלמה.
 ומירות קדמי, נפשי, לצורךך / אשר לא שם דמותך באדמה
 קרבי, ברכו תמיד לצורךכם / אשר לשמו תהליל כל נשמה!

- א. פרש את שני בתי הסיום בשיר, והסבר את הקשר שלהם לבתים 3-5. (11 נקודות)
- ב. הסבר והדגם על פי השיר שניים מן המושגים האלה: צימוד, שיבוץ, רשות לנשמת.
 (6 נקודות)

23. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

טָרָם הַיּוֹתֵי / שלמה אבן-גבירול

טָרָם הַיּוֹתֵי חֶסֶדְךָ בְּאֵנִי, / הַשֵּׁם לֵישׁ אֵין וְהַמְצִיאֵנִי.
מִי הוּא אֲשֶׁר רָקַם תְּמוּנָתִי? וּמִי / עֲצָמִי בְּכוֹר יָצַק וְהַקְפִּיאֵנִי?
מִי הוּא אֲשֶׁר נִפְחַ גְּשָׁמָה בִּי? וּמִי / בְּטֶן שְׂאוֹל פָּתַח וְהוֹצִיאֵנִי?
מִי נִהְנֵנִי מִנְעוּרֵי עַד הַלֵּם? / מִי לְמַדְנִי בֵּין וְהַפְּלִיאֵנִי?
אֲמָנָם אֵנִי חֹמֶר בְּקִרְבֵי יְדֶךָ / אֶתָּה עֲשִׂיתָנִי, אָמֵת, לֹא אֵנִי.
אוֹדָה עָלַי פִּשְׁעֵי וְלֹא אֵמַר לְךָ, / כִּי הֵעָרִים נָחַשׁ וְהִשִּׂיאֵנִי.
אֵיכָה אֶכְחַד מִמֶּךָ חֶטְאִי? הֲלֹא / טָרָם הַיּוֹתֵי חֶסֶדְךָ בְּאֵנִי!

בשיר זה מתוארים שלבים ביצירת האדם.

הצג את השלבים האלה, והסבר את תפיסת העולם העולה מתיאור זה.

שירת לאה גולדברג

24. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד / לאה גולדברג

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד,
ותלכי בשדה, ותלכי בו כהלך התם,
ומחשוף כף-רגלך ילטף בעלי האספסת,
או שלפי-שבליים ידקרוך ותמפק דקירתם.

או מטר ישיגך בעדת טפותיו הדופקת
על כתפיה, חנה, צנארה, וראשה רענן.
ותלכי בשדה הרטב וירחב בך השקט
כאור בשולי הענן.

ונשמת את ריחו של התלם נשום ורגוע,
וראית את השמש בראי-השלווית הנזהב,
ופשוטים הדברים ותיים, ומתר בם לנגוע,
ומתר, ומתר לאהב.

את תלכי בשדה. לבדך, לא נצרכת בלהט
השרפות, בדרכים שסמרו מאימה ומדם.
ובישר-ללב שוב תהיי עונה ונכנעת
כאחד הדשאים, כאחד האדם.

ופשוטים הדברים ותיים, ומתר בם לנגוע [...]

כיצד משאלת לב זו באה לידי ביטוי בשיר?

בתשובתך הסבר גם שניים מן האמצעים הרטוריים המסייעים להביע משאלה זו.

25. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָרֶן / לאה גולדברג

בָּאֵן לֹא אֲשַׁמֵּעַ אֶת קוֹל הַקּוֹקְיָה.
בָּאֵן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מְצַנֶּפֶת שְׁלֵג,
אָבֵל בְּצֵל הָאֲרָנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלָדוֹתַי שֶׁקָּמָה לְתַחֲיָהּ.

צִלְצוֹל הַמְּחַטִּים: הִיָּה הִיָּה —
אֶקְרָא מוֹלְדוֹת לְמַרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְקַרְח יִרְקֶק פּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֲרֵץ נְכָרְיָהּ.

אוֹלֵי רַק צְפָרִי־מִסַּע יוֹדְעוֹת —
כְּשֶׁהֵן תְּלוּיּוֹת בֵּין אֲרֵץ וְשָׁמַיִם —
אֵת זֶה הַפֶּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

אֲתַכֶּם אֲנִי גִשְׁתְּלָתִי פִּעְמִים,
אֲתַכֶּם אֲנִי צְמַחְתִּי, אֲרָנִים,
וְשָׂרִשִׁי בְּשָׁנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

בשיר מוצגים הקשיים של המשוררת בעקבות ההגירה לארץ.
על פי השיר, תאר קשיים אלה, והסבר את הפתרון שמצאה המשוררת לקשיי ההגירה שלה.

26. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הסתכלות בדבורה / לאה גולדברג

<p>ב</p> <p>בְּשֵׁמֶשׁ הַיָּא הַיְתָה עֲלֶה זָהָב נֹפֵל, בְּפִרְחֹת הַיָּא הַיְתָה טָפָה שֶׁל דְּבִשׁ אֶפֶל, וְאֶגֶל טַל בְּנַחִיל שֶׁל כּוֹכְבִים — וּפָה הַיָּא צֵל.</p> <p>מְלָה אַחַת שֶׁל שִׁיר בְּנַחִיל הַמְצֵלְצֵל, בְּשׁוֹרְתֵי רְצוֹן נִמְרָץ בְּחוֹף שָׂרָב עֲצֵל, תְּנוּעַת הָאוֹר בְּאֶפֶר דְּמַדְוִימִים — וּפָה הַיָּא צֵל.</p> <p>ג</p> <p>מִדְּבִשֶׁף? מִי יִזְכֵּר אֶת דְּבִשֶׁף? הוּא שֵׁם, הַרְחֵק, בְּכִנּוּת. כָּאֵן, בְּשֵׁמֶשׁ מוֹאֲרָה, גּוֹפֶף, רֵאשֶׁף — כִּלְפֵי עֵמֶק, שְׂגָאָה אֵין-אוּנִים עֲלוּבָה וְעוֹרָת. הַפְתַּח הַתּוֹרָה. הַשְּׂמֵרֵי לְנִפְשֶׁף.</p>	<p>א</p> <p>בְּרִבּוּעַ תְּלוּן מוֹאֵר — עַל שֵׁמֶשׁהּ, מִבְּחוּץ, צֵלְלִית שֶׁל דְּבוּרָה כְּמַעַט אֵין לְרֵאוֹת אֶת כְּנָפֶיהָ.</p> <p>הַפּוֹכָה. גּוֹף צָר. שֵׁשׁ רְגָלִים דְּקוֹת — בְּגִלּוּי עִירֹם, בְּאִיִּם מְכַעֵר זוֹחֶלֶת דְּבוּרָה.</p> <p>אֵיךְ נִכְתִּיר אוֹתָהּ בְּדְבָרֵי שִׁירָה? אֵיךְ נִשִּׁיר וּמָה? יְבוֹא יֶלֶד קָטָן וְיֹאמֵר: הַמְלִכָה עִירְמָה.</p>
--	--

באמצעות ההסתכלות בדבורה המשוררת מבקשת לתאר מציאות מורכבת ורבת פנים.

הסבר והדגם קביעה זו על פי שלושת בתי השיר.

27. לפניך סונט ב, מתוך מחזור הסונטים "שירי אהבה מספר עתיק" מאת לאה גולדברג (המתחיל במילים "ולא היה בינינו אלא זהר"), קרא אותו וענה על השאלה שאחריו.

ולא היה בינינו אלא זהר
ענו של השכמה ברחוב כפרי
ולבלובו של גן בטרם פרי
בלבן תפרחתו יפת-התאר.

ומה מאד צחקת באמרי
כי אל השחר תענג כורד
אקרב ואקטפנו למזכרת
ואשמרנו בין דפי ספרי.

את זרועך נשאת, תתנכר?
והגידות אט ענף תפוח,
ועל ראשי ירד מטרי צהר.

מאחורי גפך הכפר געור,
החלונות נצטלצלו עם רוח -
ולא היה בינינו אלא אור.

פרש את הבית השני בשיר, והסבר את תפקידו בבניית משמעות השיר.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך